

'Yanardağın Yankısı'

Başta Korona salgını, Jeopolitik değişimler, küresel iklim krizleri, tsunamiyi çağrıştıran su basmaları, yer sarsıntıları, yaygın hastalıklar, dünyamıza çarpıp insanlığı yok edeceğinden korkulan gök kıvrıdanmaları, etkisi saptanamayan Omicron'un pusuda bekleyişi gibi oluşumların, bilim kurgusal kitaplara ilgiyi artırdığı söyleniyor.

Gülten Dayioğlu, Yanardağın Yankısı (Yapı Kredi Yayınları) adlı romanında, başı gövdesinden iri, sesi yaşlılarınkinden gür Dero'yu bu akıma kapılarak mı yazdı? Romanının başkişisi Dero neden köyünden kaçıp Tendürek Dağı'ndaki bir mağaraya sığındı?..

DERO

Çocuk yazınımıza gelişim yolları açan Gülten Dayioğlu'nun, 1987'de Kültür Bakanlığı Çocuk Edebiyatı Ödülü'ne değer bulunan Parbat Dağının Esranı'nda işlediği bilimkurgu çağrışımı konuyu, çarpık görünümü üstün zekâli Dero tipini yarattığı Yanardağın Yankısı (Yapı Kredi, 2021) adlı romanında sürdürdüğü sanılabilir.

Altyapısı irdelenirse, etkileyici olay anlatımının yanında düşünsel içeriğiyle de gerçekçi bir temele oturtuluyor roman.

Yazarın, konuyu belleğe çakılacak gerçeklikte işlemede, yakında aramızdan ayrılan eşi Cevdet Dayioğlu ile birlikte, Kafadağının ardından başlayıp, okyanuslar ötesine, bambaşka bir dünya olarak nitelediği Amerika'ya, efsaneler ülkesi Çin'e, kangurularıyla ünlü Avustralya'ya, Kenya'ya, tüm zamanların gözdesi Hindistan'a, Nepal'e, güney Pasifik adalarına, gizemli buzullar ülkesi Antarktika'ya, Patagonya'ya yaptıkları yolculuklarda gözlemlediklerinin etkisi olmalıdır...

Romanın daha ilk satırlarında, Dayioğlu'nun çeşitli türlerde yazdığı 100'ü aşkın kitaplarının temel kaynağı olan Anadolu insanının yalın anlatı geleneğinin, zorluklara direnme gücüyle gösterdiği erdemli özverisinin esintisi de seziliyor:

"Birden, solfatar denilen kaynar su, sıcak gaz ve kükürt püskürtme evresindeki sönmüş bir yanardağ olan Tendürek Dağı'ndan etrafa korkunç bir güm-bürtü yayıldı." Tam o sırada Mencik köyünde bir kadın, "Evdeki ocaklı odanın orta yerine serilen yataкта, sancılarla kıvraniyor ama bir türlü içindeki bebeği dünyaya getiremiyor." Sonunda kentten gelen bir doktorun usta elleriyle bebek dünyaya gelir ama o güne değin doğanların hiçbirine benzemez.

Kafası gövdesinden büyük, sesi yaşlılarınkinden gür, ilk göreni ürperten çarpık bir yaratıktır dünyaya gelen.

Ailesi Dero'yu engelli yerine koymaz. Onun zihnen, ruhen, hatta bedenen özgür kalmayı yeğlediği, kendine beslediği güvenden dolayı mağarada yaşamayı seçişine de katlanır.

O yörenin insanları mağaraları günlük yaşam alanları olarak kullandıklarından, Dero'nun mağarada yaşaması doğal karşılanır. O nedenle ailece Dero'nun her gereksinimini karşılar, onunla bağlantılarını sürdürürler.

OLAY ÖRGÜSÜ

Roman 73 bölümden oluşuyor. Geniş oylumlu romanlarda olduğu gibi, bölümler birbirini bütünlükleyici yapıda kurgulanmış. Dehaların başından geçen olayların benzerini Dero da yaşıyor.

Odakta olmasına karşın, roman geliştikçe, gaipen haber verir gibi görünen kişiler Dero'nun etki alanını daraltıyor, onu eylemsiz bir simgeye dönüştürüyor.

Bu tür olaylar birbirinin ardınca sıralandıkça, sorun, yine Dero'nun neden bulunduğu ortamdaki kaçıp Tendürek Dağı'nda bir mağaraya sığındığı yönünde düğümleniyor.

Bugüne değin yazdıklarında insanımızın gerçeklerini yansıtan Dayioğlu, düğümün çözümünü, kurguyu değil, gerçeği öne çıkarmakta buluyor:

İnsanımız, ne durumda olursa olsun, ne gibi sorunlar yaşarsa yaşasın, çocuğunu varlığının bir parçası sayıyor, Dero'nun uyumsuz yapısını içten içe yadırgasalar da onu hiçbir koşulda dışlamıyorlar. Utut bağlayarak onu okula gönderiyorlar. Çocuklarının başarısını kendi başarıları sayıyorlar.

Sorun yine de Dero'nun neden kafasına koyduğunda direnişinde düğümleniyor. Oy-

sa çözüm de bellidir: Her isteği yerine getirilse de mağarada özgürce yaşayan Dero, içindeki düzensizliği yok edip yeni bir düzen kurmaya güç yetiremiyor. O anlamda, varlığı göz önünde, "yok"a dönüşüyor.

DÜŞÜNSEL BOYUT

Belirsizlik, bilimkurgusal yapıtların yazgısıdır. Burada yılların deneyimi gündeme geliyor, Gülten Dayioğlu, romanı düşünsel bir temele oturtarak "yazgı"yı aşıyor. Romanda olay, bilimkurgusal esintilerle sürüp giderken, romanı gerçekçi kılan, olaylar öne çıkıp düşünsel temele oturtuluyor:

Fosforlu maviye dönüşen magma kaymağının üzerinde yıldızlar kırışırcan, esinleme gücüyle, seyirlik ne varsa görenek, gördüğünü en iyi kavrayarak mutluluğa erenlerden söz edilirken, bir yandan da eksikliklerin ayırımına varılarak, romanı temeline oturtan eksikliklere değiniliyor:

"O süreçte insanlar, düşünmeyi unmuşlardı. Oysa düşünmekten vazgeçme durumu, Dero'ya göre, insanlığı için kanlı savaşlar kadar tehlikeliydi."

Yanardağın Yankısı'nın hangi boyutta bir roman olduğunun kanıtı da Dero'nun, gizemli Hayat Bilgisi kitabındaki bilgiler arasında sıklıkla yinelenen şu sözlerdir. Bu, yazarın da vurmak istediği sonuçtur:

"İnsan, ancak düşünerek GERÇEK İNSAN OLMA düzeyine varabilir. Bu görüş Dero'nun zihnine, ruhuna mih gibi çakılıp kalmıştı. Düşünme yetisini iskalımış insanlar ise, insanlığını yitirir, düşünmeyi yaşam biçimi edinmemiş olanların buyruğuna girer."

Bu sözlerle sanki gizil güçler aldatmacasıyla Dero gibi bir deha etkisiz kılınıyor, çağdaş bir toplumu içinden kemirenlerin düzenledikleri oyunlarla yok edilmek isteniyor. Gülten Dayioğlu "düşünmeyi yaşam biçimi edinmeyenlerin buyruğuna girmenin" insanı insanlıktan edeceğini bilince dönüştürerek onların oyunlarını bozuyor. ■

